

УДК 32:303.442.3

Політична аналітика в Україні: стан та перспективи дослідження

Віктор Рубанов,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри політології Харківського національного
університету ім. В. Н. Каразіна

У статті досліджується процес формування в Україні теоретико-методологічних засад політичної аналітики. Робиться висновок, що феномен, який аналізується, потребує свого подальшого наукового дослідження, оскільки всі існуючі на сьогодні праці із вказаної проблематики, по своїй цільовій направленості надмірно вузькі за постановкою питань та їх вирішенню, і в кінцевому результаті не дають системного уявлення про сутність політичної аналітики як сучасного явища та поняття, і, отже, ступеню її інституціоналізації в Україні.

***Ключові слова:** теоретико-методологічні засади політичної аналітики, інституціоналізація, підготовка, прийняття та реалізація політичних рішень і програм.*

Formation process of theoretically-methodological bases of political analytics in Ukraine is analyzed in this article. It's deduced that studied phenomenon demands the further scientific research as all existing works on indicated problematics are excessively insular by its goal in question representation and its solution. They don't represent systematical idea of essence of political analytics as modern phenomenon and concept, and, therefore, the degree of its institutionalization in Ukraine.

Keywords: *theoretically-methodological bases of political analytics, institutionalization, preparation, acceptance and implementation of political decisions and programs.*

В статье исследуется процесс формирования в Украине теоретико-методологических основ политической аналитики. Делается вывод, что анализируемый феномен требует своего дальнейшего научного исследования, поскольку все существующие на сегодня по указанной проблематике работы, по своей целевой направленности чрезмерно узки по постановке вопросов и их решению, и в конечном результате не дают системного представления о сущности политической аналитики как современного явления и понятия, и, следовательно, степени ее институционализации в Украине.

Ключевые слова: *теоретико-методологические основы политической аналитики, институционализация, подготовка, принятие и реализация политических решений и программ.*

Для реформування і поліпшення механізму прийняття політичних рішень і програм в сучасній Україні, вкрай актуальним стає завдання впровадження в вітчизняну управлінську практику вже накопиченого світового досвіду процесу підготовки, прийняття та реалізації політичних рішень і програм. Можливість практичного вирішення цього завдання вбачається в двох основних аспектах. З одного боку, уявляється необхідним затвердити в правах, або, інакше кажучи, інституціоналізувати в Україні професії політичного аналітика і політичного експерта, а також всю існуючу систему політико-управлінських наукових дисциплін, які мають безпосереднє відношення до забезпечення наукового процесу підготовки, прийняття та реалізації політичних рішень і програм. З іншого боку, – чітко визначити їх теоретико-методологічні засади, та з урахуванням зарубіжного досвіду розробити власні методи дослідження, прийнятні для застосування в наших умовах. І в цьому плані, заради об'єктивності, необхідно зазначити, що в Україні вже з середини 1990-х р. здійснено ряд необхідних заходів, спрямованих на створення відповідної інституціональної і теоретико-методологічної бази наукового процесу

підготовки, прийняття та реалізації політичних рішень і програм. Якраз з цією метою в 1992 році створені Національний інститут стратегічних досліджень і Інститут державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України, який у 1995р. був перетворений в Українську Академію державного управління при Президентові України, а в 2003 р. академії було надано статус національної [1, с. 4].

За підтримки Міжнародного фонду „Відродження” протягом 1999-2002 рр. успішно здійснювалась програма „Демократизація та реформування місцевого самоврядування і державного управління”, одним із напрямків якої, була якраз розробка навчальних посібників, підручників, програм та методик тренінгів з аналізу державної політики, підтримка експертно-аналітичного супроводження процесів розробки, ухвалення та контролю за виконанням рішень органів муніципального та регіонального управління, перекладу та видання книг зарубіжних фахівців, присвячених цим проблемам. За цей час було підтримано близько 300 проектів, значна частина яких, присвячена розвитку аналізу державної політики та її окремих компонентів [1, с. 9].

Закономірним продовженням цієї роботи стала, по перше, реалізація нової програми „Посилення впливу громадянського суспільства”, де, зокрема, зроблено наголос на розбудові в Україні незалежних аналітичних центрів [2], а , по-друге, створення в жовтні 2004 року й затвердження в новій редакції в 2006 році „Головної служби політичного аналізу” в структурі Секретаріату Президента України [3], та ініціювання Центром сприяння інституціонального розвитку державної служби України свого пілотного проекту формування, так званих, груп аналізу політики в центральних органах виконавчої влади.

Крім того, в рамках підготовки до реалізації міжнародного інвестиційного проекту „Twinning” 6 жовтня 2006 року спеціально була проведена відповідна міжнародна науково-практична конференція „Діяльність груп аналізу політики в державних органах України” [4].

Високими темпами формується також і спеціальна науково-теоретична база - кількість досліджень по даній проблематиці з року в рік зростає, а об'єм, опублікованих в Україні робіт закордонних і вітчизняних авторів із проблем аналізу суспільної й державної політики, перевищує аналогічний показник кожної із країн СНД і Центрально-Східної Європи [5,с.3]. Мова йде насамперед про роботи таких відомих закордонних і вітчизняних вчених як: А. Вілдавські, В. Вільямс, Д. Веймер, А. Вайнінг, В. Дан, А. Дегтярьов, К. Симонов, С. Туронок, Л. Пал, В. Парсонс, Б. Хогвуд і Л. Ган, В. Абизов, А. Баронін, Т. Брус, О. Валевський, К. Ващенко, В. Горбатенко, В. Горбулін, О. Дем'янчук, І. Курас, Ю. Кальнищ, О. Кілієвич, О. Кучеренко, В. Кремень, А. Коваленко, Л. Кочубей, Ю. Левенець, В. Ребкало, Ю. Сурмин, Н. Туленков, В. Токовенко, С. Телешун, В. Тертичка, Ю. Шайгородський. Серед робіт, вказаних вчених лідирує ціла низка не тільки перекладених, але й вітчизняних наукових посібників і

монографічних досліджень, до того ж не лише з аналізу політики, що знайшли, як вже було сказано, дуже широке розповсюдження в Україні, але й з політичного аналізу і прогнозування, політичного консалтингу та теорії прийняття політичних рішень і програм, що заклали по суті вже наприкінці 1990-х та початку 2000-х р.р. необхідні засади вітчизняної школи політичної аналітики. Це насамперед роботи: В. Абізова та В. Кременя, присвячених механізму прийняття політичних рішень [6, 7], О. Кучеренко – теоретико-методологічним засадам аналізу процесу формування та здійснення державної політики [8], Ю. Сурміна і М. Туленкова – методології соціологічних досліджень та аналізу ситуацій [9, 10], Ю. Левенця – теоретико-методологічним засадам української суспільно-політичної думки [11], О. Валевського [12] і В. Тертички [13] – методологічним засадам аналізу державної політики в Україні, І. Кураса [14] та В. Горбатенка [15] – теоретико-методологічним проблемам розвитку політичної науки та політичного прогнозування відповідно, С. Телешуна та І. Рейтеровича – впливу фінансово-політичних груп на прийняття стратегічних рішень у сфері політики та економіки [16], В. Горбуліна та А. Качинського – застосування методології SWOT-аналізу для оцінки стану внутрішнього і зовнішнього середовищ [17], М. Туленкова, Ю. Шайгородського – теоретико-методологічним аспектам політичного управління в транзитному суспільстві [18], Д. Неліпи – теорії, методології і практики системного аналізу в політології [19].

Паралельно з вказаними теоретичними науковими дослідженнями, набирає силу другий – прикладний аспект цього процесу: впровадження їх результатів в політико-управлінську практику і фахову підготовку студентів-політологів і спеціалістів усіх рівнів в сфері державної політики та державного управління. В 2002 році видається один з перших вітчизняних посібників А. Коваленка „Політичний аналіз і прогнозування” , где висвітлено авторське бачення сутності політичного аналізу і прогнозування як наукових політологічних дисциплін [20]. Буквально через рік, в 2003 році для слухачів Національної академії державного управління при Президентіві України видається вельми змістовний підручник, написаний колективом авторів под загальною редакцією О. Валевського і В. Ребкала „Теорія і практика політичного аналізу”, присвячений характеристиці його теоретико-методологічних засад [21]. Помітною подією як для студентів-політологів, так і співробітників державних інститутів та незалежних аналітичних центрів України, став вихід в 2005 році курсу лекцій А. Бароніна „Аналіз і прогноз у політиці та бізнесі”, присвячений розкриттю сучасних форм та методів створення інформаційної бази аналітичної роботи [22]. При цьому в процесі дослідження теоретико-методологічних засад політичної аналітики, центром якої стає Національна академія Державного управління при Президентіві України, важливу роль відіграла серія книг, випущена українськими дослідниками з одноіменною назвою робіт і тематикою,

яка ними розробляється: це курс лекцій С. Телешуна і А. Бароніна „Політична аналітика: прогнозування та політичні консультації” [23], навчально-методичний посібник В. Ребкала і Ю. Кальниша „Практикум з політичної аналітики в державному управлінні” [24] та навчальні посібники, написані колективом авторів, під керівництвом професора С. Телешуна „Політична аналітика в системі публічного управління” [25], „Основи інформаційно-аналітичної діяльності в публічному управлінні” [26], де вперше в вітчизняному науковому дискурсі була здійснена спроба не тільки дати визначення самій політичній аналітиці як явищу і поняттю, але й показати її місце і роль саме як наукової системи знання в політико-управлінському процесі України.

Все це в сукупності, дало потужний поштовх новому - третьому етапу осягнення вітчизняними науковцями теоретико-методологічних засад політичної аналітики вже на рівні дисертаційних досліджень: в 2007 році докторантом Національної академії управління при Президентові України Ю. Кальнишем успішно захищається перша в Україні дисертація на здобуття вченого ступеня доктора наук з державного управління: „Формування теоретико-методологічних засад політичної аналітики в державному управлінні України” [27], а в 2009 році по вказаній проблематиці виходить перша дисертація на здобуття вченого ступеня доктора політичних наук - К. Ващенко, присвячена дослідженню теоретико-методологічного інструментарію і засобам забезпечення політичного аналізу і прогнозування в сучасній Україні [28]. Через два роки в контексті даного напрямку захищаються одразу дві дисертації на здобуття вченого ступеня кандидата політичних наук. Це робота В. Теремка, присвячена дослідженню проблеми аналізу політики як чинника демократичної трансформації сучасного суспільства [29] та робота І. Петренка про сутність експертно-аналітичного забезпечення державної політики [30].

Підводячи попередні підсумки історіографічного огляду існуючої на сьогодні літератури з проблеми, яка розглядається, необхідно констатувати наявність нині значного масиву різнопланових розвідок, включно із ґрунтовними монографіями і дисертаціями. Проте при всій, без сумніву, різноплановості і цінності усіх опублікованих робіт українських авторів, їх характерною особливістю є, по-перше, те, що вони зосереджують увагу не стільки на інструментальних, скільки на загальноконцептуальних питаннях становлення і розвитку політико-управлінських дисциплін в Україні саме як окремих наукових дисциплін, тобто поза їх прямого зв'язку між собою як цілісної системи політико-управлінського наукового знання і відповідних методів і процедур підготовки, прийняття та реалізації політичних рішень і програм. А тому, всі існуючі на сьогодні праці, по своїй цільовій направленості надмірно вузькі за постановкою питань та їх рішенням, і в кінцевому результаті не дають системного уявлення про сутність політичної аналітики як

сучасного явища і поняття, і, отже, ступеню її інституціоналізації в сучасній Україні як фахового наукового інструментарію, здатного реально оптимізувати процес підготовки, прийняття та реалізації політичних рішень і програм. Своєрідним винятком стало хіба що виконане в межах теорії державного управління монографічне дослідження Ю. Кальниша, присвячене проблемам формування теоретико-методологічних засад політичної аналітики в державному управлінні України [31], що в умовах дефіциту таких праць становить, як вже було сказано, якісно новий етап в рішенні проблеми, що аналізується. Разом з тим, запропонована в цій роботі трактовка самої політичної аналітики як явища і поняття, що складається з політичного аналізу, політичного прогнозування і політичного консультування [31, с. 121-123], на нашу думку, не зовсім відповідає її сутносним властивостям. Це відбувається, по перше, тому, що завершальною фазою експертно-аналітичного процесу на рівні політичної аналітики є не політичне консультування в традиційному його тлумаченні як вироблення оптимального варіанту політичного рішення, а безпосередньо аналіз імплементації, тобто реалізації прийнятого варіанту політичного рішення. Отже, по-друге, на що звертаємо особливу увагу, в дослідженні Ю. Кальниша, як і в роботах інших авторів, які аналізують цю проблему [22-26], все ще немає концептуальної завершеності в обґрунтуванні алгоритму реалізації експертно-аналітичного процесу на її функціональному рівні, коли, з одного боку він цілком справедливо, як, наприклад, це робить А. Баронін, характеризується як процес циклічний [22, с. 9], а з іншого боку, дослідники повністю не враховують його методологічної та процедурно-алгоритмічної сутності, що визначає ступінь його функціональної реалізованості саме на рівні політичної аналітики – як цілісної системи теоретико-прикладного, політико-управлінського наукового знання. І, нарешті, по – третє, якщо політична аналітика це дійсно система визначальних аналітичних процедур в науковому пізнанні політичних проблем, на чому справедливо наполягає Ю. Кальниш [31, с. 121], то яка з них (якщо така присутня) є базовою системоутворюючою процедурою, котра обумовила не тільки шукану її назву – „політична аналітика”, але й, що найголовніше, – забезпечує її системну цілісність в процесі функціонування саме як цілісної системи політико-управлінського наукового знання? І, відповідно, – який існує реальний функціональний взаємозв’язок і взаємообумовленість методів і процедур, що існують в експертно-аналітичному процесі з підготовки, прийняття та реалізації політичних рішень і програм? Відповідей на ці питання в роботі, яку аналізуємо і цитуємо, ми не знаходимо, як не знаходимо їх, на привеликий жаль, і в інших дослідженнях не тільки вітчизняних, але й зарубіжних авторів. А вони, як ми вже переконались, потрібні, оскільки мова йде про вирішення не тільки суто теоретичних та методологічних питань, але в підсумку і практичних завдань механізму трансформації та оптимізації вітчизняного досвіду процесу підготовки, прийняття та

реалізації політичних рішень і програм. А, отже, і політична наука, також не може залишатися осторонь від вирішення такої актуальної, практично - значущої проблеми.

Однак, в Україні, як, до речі, й на всьому пострадянському просторі, за останні два десятиріччя по спеціальності 23.00.01 - теорія та історія політичної науки не було захищено жодної кандидатської чи то докторської дисертації з проблем методології політичної аналітики саме у прямій постановці питання, не вийшло друком жодної монографії з методології політологічних досліджень як такої, не кажучи вже про профільні підручники, які б давали студентам-політологам системне уявлення про теорію та методологію політичного аналізу, і тим паче всієї системи політичної аналітики в цілому. Певною мірою цю суттєву прогалину у вітчизняній політичній науці компенсують вузівські навчальні курси під загальною назвою „Політичний аналіз і прогноз”, в яких так чи інакше розглядаються теоретичні та методологічні підвалини політичного аналізу. Втім вказані курси, що використовуються в навчальній роботі, через їхню цільову спрямованість та якраз слабку теоретико-методологічну обґрунтованість не дають студентам системного уявлення про сутність політичної аналітики та її системоутворюючого елементу – політичного аналізу. Головна причина тому, як це не парадоксально звучить, у невизначеності самих похідних політологічних категоріях „політичний аналіз” і „аналіз політики”, які в більшості випадків, як у навчальній, так і у науковій спеціальній літературі, не розмежовуються, і трактуються дослідниками аж до теперішнього часу як синоніми [32, с. 391; 33, с. 37]. На жаль не вирішені ці питання і на сторінках вже захищених дисертаційних дослідженнях, у тому числі і спеціально присвячених теоретико-методологічним питанням політичної аналітики. А оскільки не визначені ці базові поняття то природно, що і керівники, і „рядові” співробітники державних і незалежних експертно-аналітичних структур, які вже створені і функціонують, мають досить розмиті уявлення не тільки про профільну специфіку тих інститутів, в яких вони працюють, але й особливості своєї професійної діяльності, що безсумнівно не тільки не підвищує, а навпаки знижує їх творчий, кадровий експертно-аналітичний потенціал.

Не сприяє також підвищенню творчого потенціалу всього корпусу вітчизняних політичних аналітиків і політичних експертів і невизначеність в політологічній літературі самих понять „політичний аналітик” і „політичний експерт”, а також практична відсутність в фаховій літературі, навіть на рівні ставлення питання, наукових критеріїв їхньої професійної демаркації як основних суб'єктів політичної аналітики.

Крім того, не отримало ще належного теоретико-методологічного обґрунтування в науковій літературі й поняття „політична аналітика”, яку ми досліджуємо: окрім існуючої аморфності та структурної невизначеності

цього поняття, в його зміст дослідники найчастіше вкладають без будь-яких пояснень і зовсім різний смисл [22, с. 94; 26, с. 25].

На жаль, немає відповіді на вказані питання і в новітній 2011 року „Політичній енциклопедії”, де, як і в попередніх подібних працях, в переліку понять, що офіційно презентуються – поняття „політична аналітика – взагалі відсутнє. Як відсутня до речі, хоча б коротка характеристика таких найважливіших категорій політичної науки як „політичне прогнозування”, „політичне консультування” і „ прийняття політичних рішень”, що складають, на наш погляд, структурний зміст політичної аналітики як явища і поняття. І лише тільки завдяки трактуванню поняття „аналіз політичний”, що офіційно презентується в енциклопедії, так чи інакше подана коротка характеристика і політичній аналітиці, яка розуміється в цьому виданні, як і вже існуючих наукових і навчальних роботах, як „цілеспрямований, конкурентний, скоординований процес вивчення політичної обстановки, подій, тенденцій, перспектив їхнього розвитку з метою визначення цілісної картини того , що відбувається, та подальшого прийняття рішень”. А політична аналітика в державному управлінні трактується як „практичний вид науково-пізнавальної діяльності, пов’язаний з визначенням політичних перешкод у функціонуванні(збереженні та примноженні) державної влади” [34, с. 26-27].

При всій повазі до авторів рубрик політичної енциклопедії, що аналізуються, важко все ж таки погодитися з їх традиційною, надмірно загальною характеристикою цього ємного складноструктурованого поняття, яке, на наш погляд, не відображає його істинної природи, а тому, також потребує свого подальшого наукового дослідження. До того ж дослідження не стільки на базі загальноприйнятого на пострадянському просторі і поданого в політичній енциклопедії – термінологічного, скільки концептуального підходу. Саме він, на наш погляд [35, с. 43-50], дозволяє не тільки адекватно наповнити конкретними структурними елементами зміст поняття „політична аналітика”, але й, що не менш важливо , дати також і адекватне його системній природі визначення. По-перше, як цілісної системи методів і процедур дослідження політичних проблем, яка в процесі диференціації і інтеграції міждисциплінарного знання первісно була сформована політичним аналітиком і політичним експертом в політичному аналізі, а по-друге, як цілісної системи політико-управлінських наукових дисциплін – системоутворюючим елементом яких, виступає політичний аналіз, що зумовив не тільки її сьогодишню назву „політична аналітика”, але й цілісність в процесі її реального функціонування.

Таким чином, на основі вищевикладеного можна зробити узагальнені **висновки:**

1. Характерною особливістю усіх робіт, які існують з теоретико-методологічних засад політичної аналітики, є, по-перше, те , що вони зосереджують увагу не стільки на інструментальних, скільки на

загальноконцептуальних питаннях становлення і розвитку політико-управлінських дисциплін в Україні саме як окремих наукових дисциплін, тобто поза їх прямого зв'язку між собою як цілісної системи політико-управлінського наукового знання і відповідних методів і процедур підготовки, прийняття та реалізації політичних рішень і програм. А тому, всі існуючі на сьогодні праці, по своїй цільовій направленості надмірно вузькі за постановкою питань та їх рішенням, і, в кінцевому результаті, не дають системного уявлення про сутність політичної аналітики як сучасного явища і поняття, і, отже, ступеню її інституціоналізації в сучасній Україні як фахового наукового інструментарію, здатного реально оптимізувати процес підготовки, прийняття та реалізації політичних рішень і програм.

2. Проблема сутності визначеності політичної аналітики як явища і поняття, як і обґрунтування всього кола питань, пов'язаних з теоретико-методологічними засадами політичної аналітики як цілісної системи політико-управлінського наукового знання і найважливішого фахового інструменту підготовки, прийняття та реалізації компетентних політичних рішень і програм в Україні ще недостатньо досліджено і потребує подальшого наукового вивчення й уточнення.

3. Подальше дослідження теоретико-методологічних засад політичної аналітики необхідно здійснювати не стільки на базі загальноприйнятого на пострадянському просторі термінологічного, скільки концептуального підходу. Саме він, на наш погляд, дозволяє не тільки адекватно наповнити конкретними структурними елементами зміст поняття „політична аналітика”, але й, що не менш важливо, дати також і адекватне його системній природі визначення. По-перше, як цілісної системи методів і процедур дослідження політичних проблем, яка в процесі диференціації і інтеграції міждисциплінарного знання первісно була сформована політичним аналітиком і політичним експертом в політичному аналізі, а по-друге, як цілісної системи політико-управлінських наукових дисциплін – системоутворюючим елементом яких, виступає політичний аналіз, що зумовив не тільки її сьогоднішню назву „політична аналітика”, але й цілісність в процесі її реального функціонування.

Література:

1. Аналіз державної політики в Україні: навчальна дисципліна, сфера професійної діяльності, галузь прикладних досліджень. Збірка документів і матеріалів / Укл. О. І. Кілієвич, В. В. Тертичка. – К.: „К.І.С.”. – 2004. – 210 с.
2. Міжнародний фонд „Відродження” [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.Irf.kiev.ua> – Загол. з екрану.
3. Урядовий кур'єр. – 2006. – № 188. – 7 жовтня.
4. Урядовий кур'єр. – 2007. – № 1. – 13 січня.

5. **Тертичка В.** Аналіз державної політики і політологія / В. Тертичка // Політичний менеджмент. Науковий журнал / Голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. – 2004. – № 6. – С. 3-22.

6. **Абизов В. Є.** Політичне рішення: механізм прийняття / В. Є. Абизов. – К.: НІСД. – 1995. – 63 с.

7. **Абизов В. Є.** Політичне рішення: механізм прийняття - [Електрон. ресурс] / В. Є. Абизов, В. Г. Кремень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/book/Abizob/index.htm> - Загол. з екрану.

8. **Кучеренко О. О.** Державна політика: теоретико-методологічні засади аналізу процесу формування та здійснення: дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. / Кучеренко Олександр Олександрович. – К. – 2000. – 199 с.

9. **Сурмин Ю. П.** Методологія аналізу ситуацій / Ю. П. Сурмин. – К.: Центр інновацій и розвитку. – 1999. – 340 с.

10. **Сурмин Ю. П.** Методологія и методи социологических исследований / Ю. П. Сурмин, Н. В. Туленков. – К.: МАУП. – 2000. – 304 с.

11. **Левенець Ю. А.** Теоретико-методологічні засади української суспільно-політичної думки: проблеми становлення та розвитку (друга половина ХІХ-початок ХХ століття) / Ю. А. Левенець. – К.: Стило. – 2001. – 585 с.

12. **Валевський О. Л.** Державна політика в Україні: методологія аналізу, стратегія, механізми впровадження: Монографія / О. Л. Валевський. – К.: НІСД. – 2001. – 242 с.; Валевський О. Л. Методологічні засади аналізу державної політики / О. Л. Валевський // Філософська думка. – 2001. – № 5. – С. 59-81.

13. **Тертичка В.** Державна політика: аналіз та здійснення в Україні / В. Тертичка. – К.: Основи. – 2002. – 750 с.; Тертичка В. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення державної політики / В. В. Тертичка // Вісник УАДУ. – 2000. – №1. – С. 314-325;

14. **Курас І. Ф.** Політична наука: методолого-теоретичні проблеми розвитку / І. Ф. Курас // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї / Голова ред. кол. І. Ф. Курас. – Вип. 6. – К.–Миколаїв: Вид-во МАГУ ім. П. Могили. – 2004. – С.5-30.

15. **Горбатенко В. П.** Політичне прогнозування: Теорія, методологія, практика / В. П. Горбатенко. – К.: Генеза. – 2006. – 400 с.

16. **Телешун С. О.** Вплив фінансово-політичних груп на прийняття стратегічних рішень у сфері політики та економіки: українські реалії / С. О. Телешун, І. В. Рейтеорович. – К.–Х., 2008. – 151 с.

17. **Горбулін В. П.** Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки. – Монографія / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – К.: НІСД. – 2010. – 288 с.

18. **Туленков М. В.** Політичне управління в сучасному суспільстві: монографія / М. В. Туленков, Ю. Ж. Шайгородський. – К.: Вид-во „Центр соціальних комунікацій”. – 2011. – 218 с.

19. **Неліпа Д. В.** Системний аналіз в політології: теорія, методологія, практика / Д. В. Неліпа. – К. : Центр учбової літератури. – 2011. – 312 с.
20. **Коваленко А. О.** Політичний аналіз і прогнозування / А. О. Коваленко. – К. : Наук. світ. – 2002. – 201 с.
21. Теорія і практика політичного аналізу: Навч. посіб. / За заг. ред. О. Л. Валецького, В. А. Ребкала. – К. : Міленіум. – 2003. – 228 с.
22. **Баронин А. С.** Аналіз і прогноз у політиці та бізнесі: Курс лекцій / А. С. Баронин. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В. – 2005. – 128 с.
23. **Телешун С.** Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації: Курс лекцій / Благодійний фонд „Співдружність” / С. Телешун, А. Баронін. – К. : Видавець Паливода А. В. – 2001. – 112 с.
24. **Ребкало В. А.** Практикум з політичної аналітики в державному управлінні : Навч. – метод. посіб. / В. А. Ребкало, Ю. Г. Кальниш. – К. : Вид-во НАДУ. – 2005. – 56 с.
25. **Телешун С. О.** Політична аналітика в системі публічного управління / С. О. Телешун, С. В. Сьомін, О. Р. Титаренко, І. В. Рейтерович, С. І. Вирович. – К. : НАДУ. – 2008. – 284 с.
26. **Телешун С. О.** Основи інформаційно-аналітичної діяльності в публічному управлінні: навч. посіб. / С. О. Телешун, О. Р. Титаренко, І. В. Рейтерович. – К. : НАДУ. – 2009. – 168 с.
27. **Кальниш Ю. Г.** Формування теоретико-методологічних засад політичної аналітики в державному управлінні України: автореф. дис... д-ра наук з держ. управління: 25.00.01 / Кальниш Юрій Григорович; НАДУ при Президентіві України. – Київ. – 2007. – 36 с.
28. **Ващенко К. О.** Теоретико-методологічний інструментарій і засоби забезпечення політичного аналізу і прогнозування в сучасній Україні: автореф. дис... д-ра політ. наук: 23.00.01 / Ващенко Костянтин Олександрович; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К. – 2009. – 36 с.
29. **Теремко В. В.** Аналіз політики як чинник демократичної трансформації сучасного суспільства: автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Теремко Віктор Васильович; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2011. – 17 с.
30. **Петренко І. І.** Експертно-аналітичне забезпечення державної політики: автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Петренко Ігор Ігорович; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2011. – 20 с.
31. **Кальниш Ю. Г.** Політична аналітика в державному управлінні: теоретико-методологічні засади: Монографія / Ю. Г. Кальниш. – К. : Вид-во НАДУ. – 2006. – 272 с.
32. **Теремко В. В.** Прикладний політичний аналіз / В. В. Теремко // Прикладна політологія: навч. посіб. / За ред. В. П. Горбатенка. – К. : ВЦ „Академія,, 2008. – с. 390-409.

Тетяна Стародуб

33. **Панченко Т. В.** Експлікації концепту „ політичний аналіз „ у сучасній політичній науці та практиці управління / Т. В. Панченко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – „Питання політології”. – 2008. – № 825. – с. 32–38.

34. Політична енциклопедія. Редкол. Ю. Левенець (Голова), Ю. Шаповал (Заст. голови) та ін. – К. : Парламентське видавництво. – 2012. – 808 с.

35. **Рубанов В.** Політична аналітика: генезис і еволюція змісту поняття / В. Рубанов // Політичний менеджмент. Науковий журнал / Голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. – 2011. – № 5. – С. 43-50.